

Əsli Alı qızı QURBANOVA, i.f.d
Azərbaycan Dövlət Aqrar Universiteti

Ayşən Vüqar qızı MƏMMƏDOVA
Azərbaycan Dövlət Aqrar Universitetinin magistrantı
E-mail: aysenmemmedova39@gmail.com

QARABAĞ VƏ ŞƏRQİ ZƏNGƏZUR İQTİSADI RAYONLARINDA İNVESTİSİYA MÜHİTİNİN FORMALAŞMASININ ƏHƏMİYYƏTİ

Xülasə

Tədqiqatlardan və iqtisadi ədəbiyyatla tanışlıqdan aydın olur ki, Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonlarına qoyulan investisiyalarda kapital mühüm rol oynayır. Bu səbəbdən iqtisadi münasibətlər sistemində kapital qoyuluşları anlayışından tez-tez istifadə olunur. Onun mahiyyətinə müxtəlif yanaşmalar var. Ədəbiyyatda kapital qoyuluşlarından danışarkən, bir qayda olaraq, bilavasitə əsas kapitalla yönəldilmiş vəsaitlər nəzərdə tutulur. Son zamanlar kapital qoyuluşları investisiyalara bərabər tutulur. İntestisiyalar əsas fondların təkrar istehsalı və bərpası xərcləri kimi müəyyən edilir.

Açar sözlər: *investisiya, Qarabağ, Şərqi Zəngəzur, inkişaf, layihələr, maddi-texniki baza, kapital qoyuluşları.*

UOT: 338

JEL: J21

Giriş

Arasdırmalar və iqtisadi ədəbiyyatlarla tanışlıqdan aydın olur ki, Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonlarında investisiyalarda mühüm rol kapitalla məxsusdur. Onun üçün də iqtisadi münasibətlər sistemində kapital qoyuluşu anlayışından tez-tez istifadə edilir. Onun mahiyyəti barədə müxtəlif yanaşmalar mövcuddur. Ədəbiyyatlarda kapital qoyuluşundan danışdıqda bir qayda olaraq əsas vəsaitlərin birbaşa yönəldilən vəsait hissəsi nəzərdə tutulub. Son vaxtlar isə kapital qoyuluşu investisiya ilə eyniləşdirilir. İntestisiya dedikdə isə əsas fondların təkrar istehsalına və habelə bərpasına çəkilən xərclər kimi başa düşülür.

Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonlarında investisiya mühiti isə kapital qoyuluşuna nisbətən daha geniş anlayışdır. Odur ki, investisiya anlayışının müəyyən edilməsində iqtisadçılar arasında fikir ayrılığı mövcuddur. Bir qrup iqtisadçılar “investisiya” və “əsaslı vəsait qoyuluşu” anlayışlarını eyniləşdirirlər. Onlar öz fikirlərini bununla əsaslandırırırlar ki, işğaldan azad olunmuş torpaqlarda investisiya mühitinin formalaşması müəssisənin əsas kapitalla pul vəsaitinin avans edilməsi ilə bağlı institusional fəaliyyət

yətdir. Onların fikrincə, fəaliyyətin gücləndirilməsi istehsalın artımına, müəssisələrin səmərəli fəaliyyətinə şərait yarada bilər.

Qeyd etmək lazımdır ki, “İntestisiya fəaliyyəti haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu”nda Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonlarına “kapital qoyuluşu” - əsas fondların yaradılmasına, təkrar istehsalına, habelə maddi istehsalın digər formada inkişafına investisiya yönəldilməsi və kapital qoyuluşları şəklində həyata keçirilir. Başqa

sözlə, işğaldan azad olunan bu zəngin torpaqlara kapital qoyuluşu əsas kapitalla (əsas vəsaitə), o cümlədən yeni tikintiyə, fəaliyyətini itirmiş müəssisələrin genişləndirilməsinə, yəni qurulmasına və texnika ilə silahlanmasına, maşın, avadanlıq, alət, inventar alınmasına, layihə - axtarış işlərinə və digər məsrəflərə qoyulan investisiyadır. Bu tərif əsas götürülsə, onda dövrüyyə vəsaitinə qoyulmuş investisiya kapital qoyuluşu hesab edilə bilməz. Kapital qoyuluşu bina və qurğular ucaldıldığı zaman tikinti-quraşdırma işlərinə, maşın və avadanlıqların alınması, quraşdırılması və sazlanmasına, layihə axtarış işlərinə, torpaq sahələrinin ayrılmasına və tikinti ilə əlaqədar olan köçürmələrə sərf olunan məsrəflərdir. Odur ki, investisiya mühitinin formalaşması təsərrüfatların, müəssisələrin inkişaf

istiqamətlərinin müəyyən edilməsində və səmərəliliyin yüksəldilməsində xüsusi əhəmiyyət kəsb edir.

Yenidən qurma zamanı investisiya qoyuluşlarının həyata keçirilməsinin zərurətini müxtəlif amillər şərtləndirə bilər. Lakin, ümumilikdə bu amilləri əsasən aşağıdakı üç qrupa bölmək olar: mövcud maddi-texniki bazarın yeniləşdirilməsi, istehsal fəaliyyəti dairəsinin genişləndirilməsi, yeni fəaliyyət növlərinin mənimsənilməsi. Həmin amillər ayrı-ayrılıqda spesifik xüsusiyyətlərə malik olsalar da, son nəticədə onlar istehsal fəaliyyətinin artan tələbatının ödənilməsinə yönələn proporsionallığın təmin olunmasına imkan yaradır.

Araşdırmalardan aydın olur ki, iqtisadiyyatda həmçinin Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonlarında sahibkarlıq fəaliyyəti obyektlərinə investisiya müxtəlif formada həyata keçirilir. Pul vəsaitinin qoyulması xüsusiyyətinə görə investisiyanı portfel (maliyyə) və real investisiyaya bölürlər.

Bizim fikrimizə, Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonlarında investisiya cəlb edilməsinin son yanaşması daha aktual və dəqiq sayılır, çünki, bu, investisiya layihəsinin innovasiya üstünlüklərini nəzərə almağa imkan verir. Investisiya mühitinin formalaşması investora əlavə mənfəət gətirən, o cümlədən investisiya formasının riskini azaldan əlverişli investisiya və innovasiya şərtlərinin, eləcə də üstünlüklərinin məcmusudur [2, səh. 25].

Bütün bu qeyd edilənlər bölgənin iqtisadi inkişafı üçün investisiyanın mühüm rol oynadığını və iqtisadiyyatın maliyyələşdirilməsinin həm xarici, həm də daxili münasibətləri arasında optimal nisbətənlərin gözlənilməsinin vacib olduğunu sübut edir.

Qeyd edək ki, son illər ölkəmizdə aparılan bir çox tədqiqatın nəticəsi kimi vurğulanır ki, müasir dövrdə yerli xammal resurslarının səmərəli şəkildə dövriyyəyə cəlb olunması, sənaye və kənd təsərrüfatının inkişaf etdirilməsi, bu sahələrin investisiya cəlb edilməsinin artırılması çox vacibdir. Çünki, sənaye və kənd təsərrüfatının inkişaf etdirilməsi respublikamızın iqtisadi təhlükəsizliyinin təmin olunmasının başlıca şərti olduğunu nəzərə alaraq, Azərbaycan müstəqil dövlət olaraq ilk növbədə çox güclü və hər cəhətdən ölkənin ümumi milli mənafeələrinə cavab

verən istehsal sahələrinin dayanıqlı inkişaf durumunu təmin etməlidir. Bunun üçün isə qeyd edilən resurs potensialından səmərəli istifadə olunması, bütün ehtiyatların səmərəli şəkildə dövriyyəyə cəlb olunması çox vacibdir.

Araşdırmalar göstərir ki, Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonlarında investisiya mühitinin formalaşmasına və onun ödənilmə müddətinə təsir edən amillərdən biri də ekoloji tarazlığın pozulması və ətraf mühitə müharibənin vurduğu ziyandır. Ətraf mühitə mühafizəsi məsələsi kənd təsərrüfatı sahəsi üçün daha mühümdür. Çünki, burada istehsal bilavəsitə ətraf mühitlə bağlıdır. Elmi-texniki tərəqqinin sürətlənməsi təbiətlə kənd təsərrüfatı arasında qarşılıqlı əlaqəni dərinləşdirir, kənd təsərrüfatında istehsalın ətraf mühitə təsirini gücləndirir. Bu, özünü müxtəlif istiqamətdə büruzə verir. Torpaqdan istifadənin intensivliyinin artması bir tərəfdən torpaqəməlgəlmə prosesini pozur, digər tərəfdən isə torpaqların külək və su eroziyasına məruz qalmasına şərait yaradır.

Araşdırmalar göstərir ki, kənd təsərrüfatının son nəticəsi bir çox istehsal və qeyri-istehsal sahələrindən asılı olduğuna görə kənd təsərrüfatına qoyulan investisiyalar lazımi səmərə verməz. Kənd təsərrüfatına investisiya qoyuluşları nisbətən geniş ərazilərdə həyata keçirildiyinə görə bu sahələrdə təbii, ekoloji və digər amillər nəzərə alınmalıdır. Belə ki, nisbətən geniş ərazilərdə külək, su eroziyasının, torpaqların şoranlaşmaya məruz qalmaları ehtimalı artır. Həmçinin mineral gübrələrin, zəhərli kimyəvi maddələrin ətraf mühitə çirkləndirməsi, bununla da flora və faunaya ziyan dəyməsi ehtimalı artır. Son nəticədə bu amillər istehsalda qoyulan vəsaitin ödənilmə səviyyəsinə bilavəsitə təsir göstərir. Odur ki, işğaldan azad olunmuş bu ərazilərdə kənd təsərrüfatına investisiyalar cəlb edilərkən bu xüsusiyyətlər nəzərə alınmalıdır. Dövlətin aqrar sahənin maraqlarına uyğun həyata keçirdiyi investisiya siyasəti həm qeyri-neft sektorunun inkişafına, həm də dünya bazarına alternativ ixracın genişlənməsinə əlverişli şərait yaradır.

Bildiyimiz kimi Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonlarında investisiya mühitinin formalaşması iqtisadiyyatın sabitləşdirilməsinin və perspektiv inkişafının əsas vasitələrindən biri kimi çıxış etməklə real ümumi kapitalın artırılmasında, iqtisadi səmərəliliyin stimullaşdırılmasında, rəqabətqabiliyyətli milli iqtisadiyyatın

formalaşdırılmasında mühüm rol oynayır. Ondan istifadə nəticəsinin və yığım səviyyəsinin yüksəldilməsi real istehsalın canlandırılmasının, iqtisadiyyatın yeni sektorlarının yaradılması və inkişafının əsas təməli olmaqla böhranlı hadisələrin aradan qaldırılmasına və ölkənin milli sərvətinin artırılmasına zəmin yaradır.

İnkişaf etməkdə olan Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi royonlarında birbaşa investisiya axını keçmiş dövrdə yadellilər tərəfindən zəbt olunması səbəbindən aşağı səviyyədə qalıb. Birləşmə şəklində transsərhəd əməliyyatların canlanmasına və ərazi bütövlüyünün yenilənməsi nəticəsində bu qrupa daxil olan regionların ümumi XBI daxilolmaları 28% təşkil edir.

İnkişaf etməkdə olan Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonlarında transmilli müəssisələrin investisiyaları, həm də bütün zamanların ən yüksək səviyyəsinə çatdı.

Regional kontekstdə global investisiya tendensiyalarının öyrənilməsi kimi rayonların investisiya siyasəti sahəsində tədbirlərin əksəriyyətinin olduğunu göstərdi. Əvvəllər investisiyaların liberallaşdırılması, həvəsləndirilməsi və asanlaşdırılması məqsədi daşıyırdı. 2020-ci ildə “Zəfər” çaldıqdan sonra, Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonlarında investisiya siyasəti tədbirlərinin 80%-dən çoxu hədəflənib, belə ki, investisiyaların idxalı üçün şəraitin yaxşılaşdırılması və məhdudiyyətlərin yumşaldılması istiqamətində mühüm addımlar atılıb. Xüsusən investisiya prosedurlarının və tədbirlərin sadələşdirilməsinə diqqət yetirilmişdir. Konkret sektorlarda liberallaşma, yeni investisiya məhdudiyyətləri mövcuddur. İlk növbədə milli təhlükəsizliklə bağlı narahatlıqlar və strateji sənayelər (nəqliyyat, enerji və müdafiə kimi) çatışmazlıqlar mövcuddur.

Həvəsləndirmək üçün nisbətən az tədbirlər həyata keçirilir və davamlı inkişaf üçün vacib olan sektorlara xarici və milli investorlar tərəfindən investisiyalar yatırılır. Ancaq bu kimi sektorlarda özəl investorların iştirakının artırılması və infrastruktur kimi davamlı inkişafın açarı olacaq tədbirlər planı həyata keçirilməlidir. Bu sahədəki məqsədlər üçün investisiyalarda mövcud kəsir nəzərə alınmaqla, davamlı inkişafa görə ilk növbədə mütəxəssislərə diqqəti artırmaq lazımdır və bunun üçün əsas olan sektorlara investisiya qoymaq, davamlı inkişafın təmin

edilməsini diqqət mərkəzində saxlamaq şərtidir [17].

Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi regionlarında islahatların aparılması yollarınının araşdırılması davam edir və beynəlxalq investisiya sazişləri imzalanır. 2021-2022-ci ildə 31 yeni investisiya müqaviləsi bağlanmışdır və həmin müqavilələr özündə davamlı inkişafı bağlı müddəaları ehtiva edir. İnterlorlar mövcud fəaliyyətdən artan narazılığı nəzərə alaraq qlobal rejimi, eləcə də bu sahədə müasir imperativlər və investisiya landşaftının davamlı inkişafı və təkamülü, ən azı 50 rayon üzrə baxılması və yenidən nəzərdən keçirilməsi prosesinə başlamışlar. Belə ki, Türkiyə, Fransa, Norveç və Avropa İttifaqı (AI) yenilikçi yanaşmalar təklif edir [17].

Sonra, regionun investisiya cəlbediciliyini öyrənmək və gərək duyulan rayonların hər il dərc olunan reytinginə “İndeks birbaşa xarici investisiya (Xarici Birbaşa İnterloriya Güvən İndeks, FDICI)” beynəlxalq konsaltinq şirkətinin “A.T. Kerni”[84], dünyada investisiya əhval-ruhiyyəsinin perspektivlərini təhlil edir.

Birbaşa xarici və yerli investorların etimad reytingi “A.T. Kerni” 2021-ci ildən bəri dünyanın hər yerindən şirkətlər arasında sorğu əsasında illik dövriyyəsi ən azı 0,5 milyard dollar olan reyting əks etdirir, investisiyaların real həcmələrini və perspektivlərini göstərir: siyahıdakı ölkələr I birbaşa xarici investisiyaların ən böyük həcmi təşkil edir.

İnterloriya Güvən İndeksi məlumatların istifadəsinə əsaslanır və dünyanın aparıcı korporasiyalarının liderlərinin sorğularının öz verilənlər bazamızdan, Respondentlər liderlər arasından seçilir. Yüksək səviyyəli rəhbərlik və regional biznes liderləri təyin olunur. Bir neçə yüz iştirakçı şirkətlər 30-a yaxın ölkəni təmsil edir və hamısını əhatə edir.

İnkişaf etməkdə olan Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonlarında növbəti illərdə fəaliyyətə başlayan xarici və yerli şirkətlərin 70%-dən çoxu investisiyaları artıracağı planlaşdırır. Top menecerlərin 39%-i inkişaf etməkdə olan iqtisadi regionlara investisiya qoymaqla maraqlıdır. İnterlorlar, bu səbəbdən siyahıdakı inkişaf etməkdə olan rayonların siyahısını genişləndirdi və əvvəlki illərlə müqayisədə uğur əldə etmək imkanı yarandı. Baxmayaraq ki, şirkətlərin top menecerləri ilk növbədə siyasi və iqtisadi riskdən narahatdır. Belə ki, inkişaf etməkdə olan

Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonlarında qeyri-sabitlik, tez-tez atəşkəsin pozulması onları da bərk narahat edir. [84].

Məlumdur ki, Respublikamız kifayət qədər inkişaf etmiş iqtisadiyyata və güclü bir qanunvericilik sisteminə malik olan ölkədir. Azərbaycan dövlətinin investisiya mühiti olduqca parlaq və cəlbedici xüsusiyyətə malikdir. Bu gün ölkəmiz iqtisadiyyata xarici kapitalın cəlb edilməsi baxımından əvvəlinci yerlərdədir. Xüsusən də “Dəmir yumruq” la Zəfər əldə etdikdən sonra Azərbaycan hökumətinin əla nəticələr əldə etməsi faktı oldu. Dövlətimiz iqtisadiyyatını inkişaf etdirmək üçün düşmən tapdağından azad olunmuş Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonlarında abadlaşdırma işlərini aparmaq və digər yeniliklər etmək üçün ölkəyə investisiya axınının stimullaşdırılmasını, ümumiyyətlə, gücləndirilməsi istiqamətində əsaslı işlər görməlidir.

Azərbaycanın investisiya siyasətinin ən mühüm prioritetləri 2020-ci ildən etibarən Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonlarına investisiyaların cəlb edilməsi, o cümlədən ölkəmiz üçün xarici investisiyaların stimullaşdırılmasının genişləndirilməsi, vətəndaşların əlavə iş yerləri ilə təmin edilməsi və iqtisadiyyatın bərpaşının təmin edilməsindən idarətdir. Xüsusilə, bu məqsəd proqramı Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev tərəfindən açıqlanıb. Bu baxımdan hökumətin əsas prioriteti, yerli potensial investitorlara maksimum dəstək vermək, yaratmaq və təmin etmək kimi effektiv investisiya təşviqləri, o cümlədən vergi güzəştləri şəklində bank kreditləri, innovativ qrantlar və s. təkliflərin olunmasını nəzarətdə saxlamaqdan ibarətdir.

Ölkəyə qoyulan sərmayələrə gəlinə, Azərbaycan buna əməl edir və regionu tərk edən xarici investorların maksimum stimullaşdırılması siyasətindən həssas investisiyalara nəzarət etmək hüququnu özündə saxlayır. Investisiyaların dövlət tənzimlənməsinin əsaslarını, eləcə də, Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonlarındakı fəaliyyətləri gözdən keçirək [20].

Bu günə qədər investisiyanın dövlət tənzimlənməsi Azərbaycandakı fəaliyyətlər sərmayə cəlb etməyi hədəfləyir. Azərbaycan şirkətləri və xarici şirkətlər, məsələn, Rika şirkətləri Azərbaycanda ştatın federal quruluşuna görə tənzimləmə istiqamətlərini, xarici investisiya məsələlərini iki səviyyədə həyata keçirir: at federal

və əyalət səviyyələri. Bununla belə, federal səviyyədə bir qayda olaraq, ümumi tələblər müəyyən edilir və xüsusi reseptlər ərazisində layihələrdə xarici investorların iştirakı ilə bağlı müvafiq qərarlar, yerli hökumətlər tərəfindən təsis edilir. Beləliklə, xarici sərmayələrin cəlb edilməsi istiqamətində işlər aparılır və hər bir dövlət tərəfindən müstəqil şəkildə uzunmüddətli kontraktlar bağlanılır. Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi zonalarında investorları cəlb etmək üçün xüsusi proqramlar işlənilib hazırlanıb, layihələr imzalanıb. Ancaq, onu da qeyd etmək lazımdır ki, həm yerli, həm də xarici sərmayələrə görə, hakim Praktikada dövlət fəal rol oynamır. Ölkənin Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi regionunun iqtisadi inkişaf məqsədlərini müəyyən etmək yerli administrasiyaların rəhbərliyi müstəqil şəkildə müəyyən edilir və hər ikisi vasitəsilə sənaye inkişafının perspektivli sahələrinə dövlət və borc vəsaitləri təyin edilir. Azərbaycanda aparılan siyasət, prinsipcə, fərdiliyi təmin edir və aşağıda müzakirə olunacaq istisnaları özündə birləşdirir:

- bərabər təmin edilməsi;
- xarici və milli investorlar üçün biznes şəraiti.

Bununla belə, islahatların həyata keçirilməsində müəyyən məhdudiyyətlər var, müəyyən sənaye sahələrində şirkətlərin kapitalına xarici investisiyalar daha keyfiyyətli formada yatırımlar etməlidir. Azərbaycan iqtisadiyyatı, hansı səbəblərdən qurulur, milli təhlükəsizlik və ya "həssas sənayeləri" qorumaq və "kritik infrastrukturunu" möhkəmləndirmək olduqca vacib amildir. Əsas məhdudiyyətlər aşağıdakı fəaliyyət sahələri üçün müəyyən edilir [20.səh.78]:

1) yurisdiksiyada olan şirkətlərlə aparılan bütün əməliyyatlar xarici dövlətlərin milli təhdidinə görə sərmayələri demək olar ki, tamamilə məhdudlaşdıran Azərbaycanın təhlükəsizliyi, Azərbaycan müdafiə sənayesi;

2) xarici şirkətlərin layihələrdə iştirakına məhdudiyyətlər;

3) plutoniumun istehsalı və emalı ilə bağlı, əməliyyat, nüvə reaktorları və tullantıların utillizasiyası;

4) əcnəbi gömrük brokeri kimi işləmək üçün lisenziya yalnız ortağı olduqda ala bilər;

5) Azərbaycan vətəndaşdır, onun artıq oxşar sənədi var və ona bu sahədə işləməyə icazə vermək;

6) lisenziyası olan şirkətdə xarici iştirak və radiotezliklərdən istifadə 20%-dən çox olmamalıdır.

7) investor Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonlarından əldə etdiyi iqtisadi faydanı əsaslandırmalıdır və məhsul istehsal edəcək şirkətin yaradılması, o cümlədən

onun bu məqsədlər üçün ayırdığı vəsait elmi və tələb olunan məhsul və ya xidmətin tədqiqi və istehsalı;

8) xarici iştiraklı şirkətlər xüsusi mükafat ala bilməzlər, istehsal və emalda maliyyə yardımı və subsidiyalar da həmçinin;

9) yaradılmasında xarici kapitalın iştirakına məhdudiyətlər, hava və dəniz nəqliyyatı sahəsində səhmdar cəmiyyətləri:

Bu müddələrin həyata keçirilməsi üçün düzəlişlərə Azərbaycanda Xarici İnvestisiyalar üzrə Komitə (CFIUS) cavab verir. Azərbaycan işğaldan azad olunmuş Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonlarının abadlaşmasına dəstək üçün müxtəlif proqramları fəal şəkildə həyata keçirir və investisiya yatırımının həyata keçirilməsinə şərait yaradır. Bu dəstəyin arxasında duran əsas fikir investoru həvəsləndirməkdir və prioritet fəaliyyət sahələrinə, eləcə də sosial sahələrə investisiyalar qoymaqdır.

Xaricilərin cəlb edilməsi sahəsində Azərbaycanın siyasətindən danışarkən, investisiya mühitinin yaxşılaşdırılması istiqamətində investisiyalara yönəlmiş tədbirlərə diqqət yetirmək lazımdır. 2021-ci ilin sentyabrında Azərbaycan Respublikası qanun layihəsini təsdiqlədi. Belə ki, Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonlarında iş yerləri yaratmaq üçün xarici investisiyaların cəlb edilməsini təmin etdi. (2021-ci il Azərbaycan İşlərinə Qlobal İnvestisiya Aktı). Qanunun əsas vəzifəsi aşağıdakı müddələrlə əsaslanır. [20]:

1) Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonlarına birbaşa xarici investisiyaları cəlb etmək qabiliyyəti regionun uzunmüddətli perspektivlərini bilavasitə müəyyən edir və iqtisadi artım, qlobal rəqabət qabiliyyəti və təhlükəsizlik sistemidir;

2) xarici investisiyaların cəlb edilməsi və iş yerlərinin yaradılması Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonlarında inkişaf üçün əsas milli prioritetlərdir, regionun iqtisadiyyatı, ma-

neələri qaldıraraq həyata keçirilməlidir və potensial investorlar üçün həvəsləndirmə sisteminin yaradılmasını təmin edir;

3) Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonlarında açıq investisiyalara dair öhdəliyini saxlamaq siyasəti regiondakı şirkətlər üçün bazarlarda imkanlar yaradır;

4) Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonlarının birbaşa xarici investisiyaları cəlb etmək, saxlamaq və təkmilləşdirmək səyləri yerli vətəndaşların həyat standartlarına uyğun olmalıdır.

Bundan əlavə, Azərbaycan beynəlxalq inkişafını davam etdirir, investisiya sahəsində əməkdaşlıq əlaqələrini möhkəmləndirir, yəni yekun ikitərəfli investisiya müqavilələri imzalayır. 2023-cü ildə Transatlantik Azad Ticarət Ərazisi (TAFTA) və ya Transatlantik Ticarət və İnvestisiya Tərəfdaşlığı (TTIP) yaradılması istiqamətində ən fəal işlər görülməkdədir.

Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonlarında investisiya mühitinin yaxşılaşdırılması istiqamətində yuxarıda göstərilən bütün xüsusiyyətlər nəzərə alınmaqla, Azərbaycan siyasətində Azərbaycan hökumətinin olduğu qənaətinə gəlmək olar. Respublika təkcə sənayeyə deyil, həm də digər sahələrə nəzərəcarpacaq təsir göstərə bilər. Belə ki, ticarət və inflyasiya prosesləri, həm də milli təhlükəsizlik sferasında bütövlükdə dövlət regionlara və yerli hökumətlərə iqtisadi cəhətdən müstəsna müstəqillik verdi. Ərazi bütövlüyü uğrunda mübarizə aparmaqla yanaşı, həmçinin mal və xidmətlərin ixracı, xaricilərin cəlb edilməsi, sahibkarlıq kapitalı və buna uyğun olaraq xaricilərə nəzarət, investor, öz iqtisadiyyatının böyüməsini təşviq etmək və aparmaq, fiskal siyasət sahəsində stimullaşdırıcı tədbirlər və s. həyata keçirir.

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI:

1. Aslanzadə İ. "İnvestisiya layihələrinin təşkili və idarə olunması". Bakı, 2000.

2. İbrahimov F. "Azərbaycan iqtisadiyyatına yönəldilən xarici investisiyalar və onun milli iqtisadiyyatın dirçəlməsində rolu". Elmi-tədqiqat işi. Bakı, 2007.

3. Azərbaycan Respublikasının İqtisadi İnkişaf Nazirliyi. Azərbaycan Respublikasının

2021-ci il gələn üç il üzrə iqtisadi və sosial inkişaf konsepsiyası və proqnoz göstəriciləri. Bakı, avqust 2021, 107 s.

4. Azərbaycan Respublikasının İqtisadi İnkişaf Nazirliyi. 2021-ci il üzrə fəaliyyət haqqında hesabat. Bakı, fevral 2021, 177 s.

5. “İnvestisiya fəaliyyəti haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu”. Bakı, 2020.

6. Hüseynov T. H. “Azərbaycanda investisiyalar”. Bakı. 2009

Гурбанова Асли Али кызы кандидат экономических наук, доцент
Азербайджанский Государственный Аграрный Университет

Мамедова Айшан Вугар кызы Магистрант
Азербайджанский Государственный Аграрный Университет
E-mail: aysenmemmedova39@gmail.com

СУЩНОСТЬ ФОРМИРОВАНИЯ ИНВЕСТИЦИОННОГО КЛИМАТА В КАРАБАХСКОМ И ВОСТОЧНО-ЗАНГЕЗУРСКОМ ЭКОНОМИЧЕСКИХ РАЙОНАХ

Резюме

Из исследований и знакомства с экономической литературой видно, что капитал играет важную роль в инвестициях в экономических районах Карабаха и Восточного Зангезура. По этой причине в системе экономических отношений часто используется понятие капитальных вложений. Существуют разные подходы к его сущности. В литературе, когда говорят о капитальных вложениях, как правило, имеют в виду средства, направляемые непосредственно в основные фонды. В последнее время капитальные вложения приравниваются к инвестициям. Инвестиции определяются как затраты на воспроизводство и восстановление основных фондов.

Ключевые слова: *инвестиции, Карабах, Восточный Зангезур, развитие, проекты, материально-техническая база, капитальные вложения.*

Gurbanova Asli Ali, PhD in Economics, ass.prof.
Azerbaijan State Agrarian University

Mammadova Aishan Vugar
Master student
Azerbaijan State Agrarian University
E-mail: aysenmemmedova39@gmail.com

THE ESSENCE OF THE FORMATION OF THE INVESTMENT CLIMATE IN THE KARABAKH AND EAST ZANGEZUR ECONOMIC REGIONS

Summary

From research and acquaintance with the economic literature, it is clear that capital plays an important role in investments in the economic regions of Karabakh and East Zangezur. For this reason, the concept of capital investments is often used in the system of economic relations. There are different approaches to its essence. In the literature, when talking about capital investments, as a rule, they mean funds directed directly to fixed assets. Recently, capital investments are equated to investments. Investments are defined as the costs of reproduction and restoration of fixed assets.

Key words: *investments, Karabakh, East Zangezur, development, projects, material and technical base, capital investments.*